

Turun yliopiston filosofian oppiaineen valintakoe 2023: Osa B

Tehtävä 1. Merkitse alla olevista väitteistä, ovatko ne ennakkomateriaalin mukaan totta vai epätotta. Oikeista vastauksista saa 0,5 pistettä. Tyhjäksi jätetyistä kohdista tulee 0 pistettä. Vääristä vastauksia vähennetään 0,5 pistettä. Tehtävän kokonaispistemäärä on 0-15p.

	Totta	Epätotta
1. Epätoden väitteen esittäminen on aina valehtelua.		x
2. Ekofeministien mukaan rationaalisuuden korostaminen on osa patriarkaalista, sukupuolittavaa ajattelua.	x	
3. Virhekustannusmallia ei voi soveltaa tasa-arvo-olettaman oikeuttamiseen, sillä analogia syyttömysolettaman ja tasa-arvo-olettaman välillä on epätäydellinen.		x
4. Tasa-arvo-olettama koskee ei-komparatiivista oikeudenmukaisuutta.		x
5. <i>Prima facie</i> - velvollisuuksien noudattamatta jättäminen on aina väärin.		x
6. Neurobiologinen determinismi voi olla totta vain, jos kausaalinen determinismi on totta.		x
7. Eudaimonistisessa hyve-etiikassa teko on hyvä, jos se edesauttaa olennaisella tavalla inhimillistä onnellisuutta.	x	
8. Humen giljotiinin mukaan siitä miten asiat ovat, ei tulisi voida päätellä kuinka niiden tulisi olla.	x	
9. Hyve-etiikan etu verrattuna muihin eettisiin järjestelmiin on se, että hyveet eivät voi olla ristiriidassa toistensa kanssa.		x
10. Moraalisten toimijoiden pitäisi aina toimia tavalla, joka maksimoi hyvinvointia maailmassa, on väite, joka edustaa optimoivaa ja maksimoimaa utilitarismia.	x	
11. Ei-optimoivan utilitarismin mukaan eettisesti oleellista ei ole hyvinvoinnin maksimointi vaan kärsimyksen vähentäminen.		x
12. Kun henkilö H on moraalisesti vastuussa teostaan T, henkilöä H voidaan kiittää tai moittia teon T tekemisestä.	x	
13. Kaikkien filosofien mielestä seuraava väite on tosi: "Jos henkilö H olisi tekonsa X sijaan voinut tehdä jonkun muun teon Y, henkilön H tahto oli vapaa."		x
14. Filosofian yksi tehtävä on tieteen arviointi ja kritiikki.	x	
15. Filosofian ja muiden tieteenalojen välillä on jyrkkä ero, eikä filosofiassa koskaan hyödynnetä empiiristen tieteiden tuloksia.		x
16. Filosofiassa vedotaan joskus erilaisiin intuitioihin ja arkinäkemyksiin.	x	
17. Sentimentalismi tarkoittaa eläinten kykyä tuntea tuskaa.		x
18. Rationalismi tarkoittaa eläinten kykyä ajatteluun.		x
19. Syrjintäolettama on oletus siitä, että vallassa olevat pyrkivät (usein tiedostamattaan) sortamaan heikommassa asemassa olevia.		x
20. Erehdyttäminen ilman valhetta on mahdollista.	x	
21. Hyve-etiikan mukaan teon oikeellisuus riippuu siitä ilmentääkö teko hyvettä; hyve puolestaan on tässä yhteydessä tekijä, joka ilmentää moraalista ideaalia.	x	
22. Hyve-etiikan kannattajat eivät kykene vastaamaan moraaliseen onneen vetoavaan argumenttiin, joka vaikuttaa kumoavan hyve-etiikan.		x
23. Situationismin distributiivisen periaatteen egalitaristi on epätäydellisesti ja painotetusti impartialinen.		x
24. Utilitarismin vahvuus on se, että sen ei missään muodossaan ole katsottu olevan liian vaativa moraaliteoria.		x
25. Monet kompatibilistit ajattelevat, että moraalisen vastuullisuuden edellyttämä tekojen hallinta on mahdollista, vaikkei toimijalla olisikaan kykyä tehdä toisin.	x	

	Totta	Epätotta
26. Immanuel Kantin kategorisen imperatiivin yleisen luonnonlain muotoilun mukaan moraalisia normeja tulee koetella tarkastelemalla maailmaa, jossa ne ovat yleisiä luonnonlakeja, joita kaikki noudattavat.	x	
27. Mary Midgley'n mukaan tunne ja järki muodostavat erottamattoman, kiasmaattisen kokonaisuuden ja kulkevat aina yhdessä.	x	
28. Wienin piirin mukaan tieteellinen maailmankatsomus tuntee vain empiiriset olioita koskevat väitteet ja analyyttiset logiikan ja matematiikan väitteet.	x	
29. Oikeudenmukaisuuden muodollisen periaatteen mukaan samanlaisia tapauksia on kohdeltava samalla tavalla ja erilaisia tapauksia eri tavalla.	x	
30. Induktiivis-probabilistinen perustelu tasa-arvo-olettamalle rakentuu ajatukselle, että suurin osa ihmisistä on rehellisiä ja hyväntahtoisia.		x

Tehtävä 2. Kuvaa lyhyesti, mitä seuraavat käsitteet ennakkomateriaalin mukaan tarkoittavat. Keksi jokaisesta käsitteestä **oma** esimerkki, joka selventää sen käyttötapaa. Älä toista ennakkomateriaalin esimerkkiä.

1. Tasa-arvo-olettama (2p)

Tasa-arvo-olettaman mukaan tapauksia on kohdeltava aina samalla tavalla, ellei tiedossa ole riittävää perustetta kohdella niitä eri tavalla. → 1p

Oma esimerkki → 1p

Lisäinformaatio (ei vaadittu): Tämä periaate ohjaa päätöksentekoa ja on siis informatiivinen myös tilanteissa, joissa (1) emme tunne samanlaisuuden kriteeriä tai joissa (2) emme tiedä, ovatko tapaukset tuon kriteerin valossa samanlaisia (tai joissa emme tiedä kumpakaan asiaa). Tasa-arvo-olettama kehottaa meitä kohtelemaan tapauksia *joka tapauksessa* samalla tavalla, mikäli tietoa ei ole.

2. Epäsuora valhe (2p)

S valehtelee epäsuorasti, kun:

- (1) S esittää väitteen, että q
- (2) saadakseen jonkun uskomaan, että p tai että S uskoo, että p,
- (3) vaikka S ei usko, että p. → 1p

Oma esimerkki → 1p

Lisäinformaatio (ei vaadittu): Epäsuoran valheen esittäjän esittämä väite ja väite, jonka suhteen hän pyrkii yleisöään harhauttamaan, eivät ole samoja. Valehtelija voi tällaisessa tapauksessa uskoa itse väitteeseen, jonka hän esittää. Väitteen esittäjän on kuitenkin tarkoitus erehdyttää yleisöään.

3. Distributiivinen periaate (2p)

Moraaliperiaatteita, jotka näkevät jonkin tietyn asian jakamisen tai jakautumisen itsessään moraalisesti merkityksellisenä, kutsutaan distributiivisiksi periaatteiksi. →1p

Oma esimerkki → 1p

Lisäinformaatio (ei vaadittu): Moraalidoktriinia, joka sisältää yhden tai useamman distributiivisen periaatteen, voi kutsua distributiiviseksi moraalidoktriiniksi. Esimerkeiksi hyvinvointiperustaisista distributiivisista moraalidoktriineista käyvät vaikka hyvinvointiegalitaristiset ja prioritaristiset moraalidoktriinit. Hyvinvointiegalitaristi voi esimerkiksi väittää, että se kuinka tasaisesti hyvinvointi jakautuu eri olentojen välillä, on itsessään moraalisesti merkityksellistä, kun taas prioritarismin mukaan se, kuinka korkea jonkin olennon hyvinvointi on, vaikuttaa siihen, kuinka moraalisesti merkittäviä muutokset hänen hyvinvoinnissaan ovat (ks. esim. Arneson 2002).

Tehtävä 3. Vastaa seuraaviin kysymyksiin. Vastaa ennakkomateriaalin perusteella. Vastaa vain siihen, mitä kysytään. Kysymyksen alaan kuulumattomien asioiden kuvaamisesta ei saa pisteitä.

1. Nimeä empatian eri tyytit ja selitä miten ne eroavat toisistaan. (MAX 4p)

Kognitiivinen empatia → 0,5p

Kognitiivinen empatia tarkoittaa muiden kokemusten etäistä päättelyä tai havainnointia 'mielen teorian' avulla. TAI Kyky kognitiiviseen empatiaan ilmenee taitona tulkita toisia yksilöitä. → 0,5p

Projektiivinen empatia → 0,5p

Projektiivinen empatia tarkoittaa viittaa muiden kokemusten simulointia hahmottamalla, miltä yksilöstä itsestään tuntuisi toisten tilanteessa. TAI Projektiivinen empatia on minä-suuntautunutta. Sen avulla yksilö hahmottaa, mitä itse kokisi toisen tilanteessa → 0,5p

Ruumillinen empatia → 0,5p

Ruumillinen empatia tarkoittaa ruumiin tai mielikehon kieleen perustuvaa intersubjektiivista tilaa, jossa kaksi yksilöä muodostaa keskenään välittömästi kommunikoivan kokonaisuuden. TAI Usein tiedostamattomaksi jäävä eleiden ja liikkeiden mahdollistama kommunikaatio kehojen välillä on esimerkki ruumiillisesta empatiasta. Vaikkapa ilo voi tulla esille pieninä kasvon liikkeinä, joihin toinen yksilö ilman varsinaista intentiota vastaa omalla tunnetilallaan. TAI Ruumillinen empatia keskittyy toistensa seurassa olevien yksilöiden välisiin suhteisiin ja siihen mitä toiset tuntevat. → 0,5p

Affektiivinen empatia → 0,5p

Affektiivinen empatia tarkoittaa eräänlaista tunnetason resonaatiota, "värähtelyä" ja liikettä muiden yksilöiden kokemusten kanssa, ja se perustuu välittömiin fyysis-psykkisiin prosesseihin, esimerkiksi peilineuroneiden toimintaan. TAI Affektiivinen empatia perustuu toissuuntautuneisuuteen ja avoimuuteen. Sen avulla yksilö sivuuttaa hetkeksi omat halunsa ja kokemuksensa ja suuntautuu kohti toisen yksilön haluja ja kokemuksia; hän myös huomioi muiden kokemusten erilaisuuden ja erityisyyden. → 0,5p

Reflektiivinen empatia → 0,5p

Reflektiivinen empatia on affektiivista empatiaa yhdistettynä toisen tason harkintaan. TAI Oma resonaatiota siirrytään tarkkailemaan metatasolta, mutta edelleen tuohon resonaatioon

juurtuneena. TAI Tärkeä osa reflektiivistä empatiaa on liike kohti toista yksilöä sekä paluuliike kohti omia uskomuksia, kielellisiä merkityksiä, stereotyyppioita ja tunteita. Empatiasta tulee resonaatiota, eli koettu tila, joka peilaa muiden kokemuksia esimerkiksi ruumiinkielen, propositionaalisen kielen, tai välittömien aistikokemusten (äänet, tuoksut, liikkeet) kautta. → 0,5p

2. Mitä *prima facie* -perusteita on esitetty sille, että valehtelevä on väärin? (MAX 4p)

Väittämisen käytäntöjen rapauttaminen → 0,5p

Valehtelu rapauttaisi väittämisen käytäntöjä, jotka perustuvat sen kieltävään normiin. Velvollisuus olla valehtelematta on väittämisen käytäntöjen *konstitutiivinen* tai *määrittävä* normi. Esimerkiksi lautapelin säännöt ovat määrittäviä itse pelin suhteen: jos niitä ei pyri noudattamaan, ei enää pelaa kyseistä peliä. Valehtelun salliminen rikkoisi väittämisen pelin sääntöjä tavalla, joka tekisi koko pelin mahdottomaksi. → 0,5p

Vapaan rationaalisen toimijuuden loukkaaminen → 0,5p

Velvollisuus olla esittämättä valheellista lupausta seuraa yhtä lailla kategorisen imperatiivin toisesta muotoilusta, jonka mukaan meidän ei tule kohdella toisten ihmisyyttä pelkästään keinona vaan myös päämääränä. Valheellisen lupauksen esittäminen ei Kantin mukaan kohtelee toista päämääränä. Valehdellessamme toiselle riistämme tältä mahdollisuuden tehdä oma valintansa ja käytämme tätä näin pelkkänä keinona. Valehtelu on väärin, koska pakottamisen ja uhkailun tapaan se loukkaa toisen vapautta valita omat toimintatapansa ja päämääränsä. → 0,5p

Epäluottamuksesta aiheutuvat haitat → 0,5p

Valehtelu heikentää ihmisten välistä luottamusta, joka on perusta kaikelle sosiaaliselle hyvinvoinnille sekä ihmisen onnellisuutta ylläpitävälle sivistyneisyydelle. Keskeistä tälle näkemykselle on väittämisen käytännön rapautumisesta seuraava epäluottamus ja siitä aiheutuvat haitat yhteistoiminnalle ja tätä kautta hyvinvoinnille ja onnellisuudelle. → 0,5p

Totuuden tuntemisesta on hyötyä. → 0,5p

Filosofiset pragmatistit esittivät, että totuus ilmenee käytännöissä "toimivuutena": jos uskomuksemme ovat tosia, niiden mukainen toiminta johtaa ennakoituihin lopputuloksiin. Valehtelu taas johtaa epätotuusien leviämiseen ja tätä kautta huonoihin seurauksiin. Jos valehtelu olisi sallittua, epätotuudet leviäisivät ja haittaisivat yleisesti hyvien lopputulosten saavuttamista. → 0,5p

Jaottelu seurausetiikan näkökulmiin ja velvollisuusetiikan näkökulmiin. → 0,5p

Jaottelu konstitutiivisiin ja liberalistisiin perusteisiin. → 0,5p

3. Millainen on empiirinen argumentti tahdonvapautta vastaan? Huomaa, että pelkkä argumentin esittäminen riittää vastaukseksi. Argumenttia ei tarvitse analysoida eikä arvioida. (1p)

1. Jos meillä on vapaa tahto, ainakin jotkut tekomme syntyvät tietoisista päätöksistämme, jotka edeltävät läheisesti tekojamme ja ovat meidän hallinnassamme.
2. Tutkimukset osoittavat, että tekomme eivät koskaan synny tietoisista päätöksistä, jotka edeltävät läheisesti tekojamme ja ovat meidän hallinnassamme.
3. Näin ollen meillä ei ole vapaata tahtoa. → 1p